

Část II.

OBĚH STATKŮ.

ÚVODNÍ POJMY.

Čím dokonaleji rozvíjí se dělba zaměstnání s výrobou podnikatelskou, tím rozsáhlejší jest výroba statků pro potřeby jiných. Statky tedy musejí přecházeti z ruky prvního vyrabitele do rukou dalších zpracovatelů až ku konečnému spotřebiteli. Pravíme, že obíhají. Kromě toho různé rozdělení majetku přivádí sebou též přechody statků z ruky do ruky na základě rozličných jednání úvěrních. Oběhem statků zveme tudíž vůbec přechod jejich z jednoho hospodářství do druhého, platnými řády podmíněný. A dle toho, co pověděno, lišíme:

1. Oběh směnný a

2. oběh úvěrový, kteréž ovšem nelze dělití přesně tak, že by všechny akty oběhové byly buď jen směnné nebo jen úvěrní. Mohouť i směnné akty nabýti rázu úvěrního (na př. koupě na dluh).

Ad 1. Oběh provádí se tu pomocí vzájemných výměn čili směn statků (Tausch). Předmětem těchto směn nejsou jen hmotné statky, nýbrž i výkony (práce hmotné a nehmotné). V pojem oběhu směnného spadají tudíž: Vzájemná směna statků hmotných, směna hmotného statku za výkon, po případě i vzájemná směna výkonů. Statek, který jest předmětem směnného obchodu, nazývá se zbožím (Ware).

Ad 2. Výlučně úvěrnímu oběhu náležejí pak všechny převody statkové, které se podstupují za závazek vrácení téhož předmětu nebo téhož množství a jakosti věcí zastupitelných (zápůjčka). Může však i oběh ryze zápůjčkový obdržeti formy oběhu směnného, když pohledávky lpící na určitých způsobech papírů (cenných papírů) způsobem prodějí a koupí se převádějí.

Vzájemný styk hospodářských subjektů, způsobený všemi takovými přechody hmotných statků a služeb (oběhem směnným i úvěrním), nazývá se obchodem (v širším t. j. technickém slova smyslu — Verkehr).

Oběh směnný i úvěrní může se konati buď bezprostředním

přechodem zboží od jednoho vyrabitele k dalšímu – zpracovateli – nebo bezprostředně od vyrabitele k spotřebiteli, avšak může se provádět i pomocí prostředníků (obchodníků v běžném slova smyslu čili tržebníků), tím sprostředkováním se živících. Sprostředkování oběhu po živnostensku provozované nazývá se tržbou (obchodem v užším – lidovém – smyslu – Handel, kamž náležejí i banky).

Hospodářské upravení oběhu.

Oběh jest tím dokonalejší, čím oběžnější jsou statky samy a čím hospodářštěji jsou upraveny jeho pomůcky, zejména čím větší jest rychlost a pravidelnost a čím menší nákladnost jeho (*ceteris paribus*).

Statek každý sám o sobě jest oběžnější, t. j. najde tím snáze a bezpečněji odběratele:

a) Čím větší jest v poměru k objemu jeho cena (drahé kovy oběžnější než nedrahé). Modifikace nastává jen, pokud se vyměřuje dopravné ne dle váhy nebo objemu, nýbrž dle ceny, jakož nyní zhusť se děje při drahých kovech;

b) čím obecněji známa a uznána jest jeho užitečnost (*ceteris paribus* nutné statky jsou oběžnější než zbytné); a

c) čím déle a pohodlněji dá se statek uchovati a udržeti (obilí jest oběžnější než mléko).

Nedostatkům v těchto příčinách odpomáhá se úpravou předmětů, aby byly oběžnější, tím, že se v dopravu přijímají v podobě co možno nejméně objemné (mouka místo obilí), nebo že se jim dává umělá úprava usnadňující delší uschování (konservování zboží; příklad: nynější transporty masa zaoceánského buď nasoleného nebo uzeneho nebo v lodích se zařízením ochlazovacím; konservování mléka, másla a pod.; nasolené sledě atd.).

Rychlosti, pravidelnosti a zároveň i bezpečnosti oběhu přibývá zdokonalením všech prostředků sloužících oběhu, jakož jsou zejména peníze, míry a váhy, úvěr a pak vedle jiných zvláště ústavy dopravní. Pomocí zdokonalených prostředků transportních nejen odbyt do dálky se usnadňuje, než zároveň zmenšeným nákladem dopravním rozdílů cen na různých místech se vyrovnávají (nivelují). Pomocí jich stává se veškeré jmění národní oběžnějším. Nejnápadněji jeví se tyto účinky zdokonalené dopravy u statků, které pro poměrnou objemnost mají o sobě nejmenší přirozenou oběžnost.

Se zdokonalením dopravních ústavů souvisí i pravidelnost oběhu (nejen rychlost). Čím nedokonalejší jsou, tím závažnější jest význam občasných soustředění kupců a prodavačů na určitých místech, tedy t. zv. občasných trhů (týdenních, výročních, veletrhů). Zdokonaleným ústrojím dopravy ubývá jim významu (ubývající význam velkých trhů někdejších na západě a contrario jejich dosavadní veliké důležitosti na východě: Nižnij Novgorod na Rusi).

Kromě zdokonaleného transportu nemálo přispívají (a historicky lze říci přispěla) k větší pravidelnosti a rozsáhlosti oběhu odstranění právních obmezení obchodu a soutěže (na př. někdejších obmezení práva stěhovacího a práva usazování se, všelikých místních monopolů, na př. cechovních, záповědí přívozu a vývozu jistého zboží, podobně má se to se snížením cel).